

**KUR'AN MEÂLLERİNDE NAHİV ALGILAMALARINDAN
KAYNAKLANAN HATALAR
(KEHF SÛRESİ 38. AYETİ BAĞLAMINDA)**

Cüneyt EREN*

ÖZET

Bu çalışma, Kur'ân-ı Kerim meâllerinde yapılan nahiv hatalarına örnek olarak Kehf Sûresi 38. Ayeti ele almaktadır.

Bu bağlamda 35 adet Türkçe meâl karşılaştırılmış ve bu ayetin olması gereken en doğru meâli verilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Meâl, istilâh, nahiv, mübteda, zamir, idgam.

ABSTRACT

This study aims to show the common grammar and syntax faults made on the translations and commentaries (meal) of the Quran, with the indication that those were taken place in the translations of thirty eighth verse of the sura of the Cave. In the following study, accordingly, thirty five Turkish translations of the Quran have been compared each other and tried to establish the most correct meaning and translation of the mentioned verse.

Key Words: Translation, Meal, term, grammar and syntax, subject (mubteda), pronoun, idgam

I. Giriş

‘Meâl’ kelimesi, lügatte ‘e-v-l’ kökünden ‘**rücu etmek, aslına döndürmek**’ manasında bir mimli mastardır¹. ‘**Bir şeyin ulaşacağı gaye**’ anlamında ism-i mekan da olur. Meâl, te’vilin neticesi olup, ‘**bir şeyi eksiltme**’ manasına da gelir. Bu nedenle ıstılahta; **bir sözü, her yönüyle aynen değil de biraz noksanıyla ifade etmeye** Meâl denmiştir². Dilimizde mânevî ve tefsîrî tercümenin karşılığı olarak kullanılır. Kur’ân’ın tercümesinin tam ve eksiksiz olarak yapılması mümkün görülmediği için onun imkân

* Yrd. Doç. Dr. 9 Eylül Üniv. İlahiyat Fak. Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı Öğr. Üyesi

¹ *Muhtâru’s-Sihah*, 1/18; *el-Mugrib*, 1/83; *Tâcu’l-Arûs*, 1/6853.

² Kara Necati, *Kur’ân Sünnet Bütünlüğü*, Erzurum, 1995, s. 107.

nispetinde, aslına yakın bir şekilde, biraz noksanıyla ifade edilmesi yani tefsîrî tercümesinin yapılması uygun görülmüş bazı yorum ve eklerle, anlamı mümkün olduğu kadar tam olarak aktarmayı ifade eden daha iddiasız bir kavram olan Meâl kelimesi tercih edilmiştir.

Orijinal dili Arapça olan Kur'ân'ın anlaşılması için Arapça olmayan dillere aktarılması kaçınılmaz bir ihtiyaç olduğu bugün artık tartışılmamaktadır. Bu ihtiyaçtan tabii olarak günümüz coğrafyasında yaşayan bizler de nasibini almış, özellikle son yüz yıl içerisinde yüzlerce Meâl çalışmaları yapılmıştır. Telif edilen meâllerle birlikte bu süreç içerisinde meâllerin tenkit ve kritiğinin yapıla geldiği gözlemlenmektedir³. Yapıla gelen bu tenkitlerin ortak noktası **Arapça'yı yanlış anlama** ve **dilimize bozuk anlatım ile aktarma** şeklinde iki ana başlıkta özetlenebilir.

Bu çalışmamızda Kehf sûresi 38. ayeti örnek alarak meâllerde nahiv algılamalarından kaynaklanan hatalar konusunu ele alacağız.

II. Kehf sûresi 38. Ayeti ve İ'râbı

Cenab-ı Hak Kehf sûresi 38. ayetinde: لَكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي buyurmaktadır. Bu cümlenin açılımı لَكِن أَنَا هُوَ اللَّهُ رَبِّي şeklinde olup لَكِن هُوَ اللَّهُ رَبِّي olamaz⁴.

Müfessirlerin konu ile ilgili görüşleri de tamamen bu doğrultudadır⁵.

Bu durumda (أنا -**Ene**) kelimesi 1. mübtedâ;

(هُوَ -**Huve**) kelimesi 2. mübtedâ;

³ İlgili örnekler için bkz. Akdemir Salih, *Cumhuriyet Dönemi Kur'ân Tercümele-ri*, Ankara, 1989, s. 44-76.

⁴ İbn Hişam en-Nahvî, *Mukayyedu Kavâidil-İ'râb*, s. 4, Bâbı Âli Civarında Mahmud Bey Matbaası, İstanbul, h. 318. Aynı eser *el-İ'râb an Kavâidil-İ'râb*, adı altında Demirayak Kenan, Çögenli Sadi tarafından neşr edilmiştir. Bkz. Demirayak Kenan, Çögenli Sadi Erzurum, *el-İ'râb an Kavâidil-İ'râb*, Erzurum, ts. Konu ile ilgili müfessirlerin görüşleri bu doğrultudadır.

⁵ et-Taberî Muhammed b. Cerîr, *Câmiu'l-Beyân fî Te'vîli'l-Kur'ân*, I/125, Thk. Ahmed Muhammed Şâkir, Müessesetu'r-Risâle, 1420; el-Âlûsi, *Ruhu'l-Meânî fî Tefsîri'l-Kur'ân*, II/254; eş-Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr*, IV/392; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, IV/224; er-Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, I0/208; ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV/15; el-Beydâvî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*, III/484.

(الله -**Allah**) kelimesi 3. mübtedâ;

(رَبِّي -**Rabbî**) kelimesi 3. mübtedâ (الله -**Allah**)'nın haberi;

3. mübtedâ (الله -**Allah**) ile onun haberi (رَبِّي -**Rabbî**) birlikte (الله رَبِّي -**Allahu rabbî**) kelimesi 2. mübtedâ (هُوَ -**Huve**) nın haberi;

2. mübtedâ (هُوَ -**Huve**) ile haberi (الله رَبِّي -**Allahu rabbî**) birlikte (هُوَ اللهُ رَبِّي -**Huvallahu rabbî**) birinci mübtedâ (أنا -**Ene**) kelimesinin haberidir⁶.

Burada (أنا -**Ene**) 'Ben' de yer alan 'hemze' çokça kullanım nedeniyle söyleyiş hafif olun diye hazfedilmiş ve ilk 'nûn'an biri diğerine idgam edilmiş, ardından 'ben' anlamındaki zamirin 'elif'i vasıl durumunda hazf; vakıf durumunda da isbat edilerek okunmuş olmaktadır.

Bu durumda أنا zamiri ana cümlelerin mübtedâsı olarak tercüme edilmesi gerekir. Diğer bir tabirle mübtedâ olan '**ben**' esas kabul edilip ardından kendisine haber konumundaki (هُوَ اللهُ رَبِّي -**Huvallahu rabbî**) '**Rabbi Allah olan**' eklenerek, '**Fakat ben, Rabbi Allah olan o (kimse)'im**' şeklinde Meâl verilmesi en uygun olan çeviri olsa gerektir. Ancak meâllere baktığımızda bu ayetin manasını (لَكِنَّهُ هُوَ اللهُ رَبِّي -**Lâkinnehu Huvallahu Rabbî**) açılımını esas alarak ana cümlelerin ismini (هُوَ -**Huve**) zamiri olarak kabulü, ardından gelen cümleyi de bu ismin haberi şeklinde teville '**Ancak o, benim rabbim olan Allah'tır**' şeklinde vermişlerdir⁷.

İbn Âşûr ayette geçen (لَكِنَّهُ -**Lâkinne**) kelimesinin (إِنَّ -**İnne**) ve kardeşlerinden olduğunu, ardından gelen ismin mensub olması

⁶ Ayetin i'râbı için bkz. Mekki b. Ebî Tâlib, *Muşkilu İ'râbi'l-Kur'ân*; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, VII/323, Tunus, ts.

⁷ Bir önceki dipnotta adı geçen çalışmayı neşre hazırlayanlar ayetin لَكِنَّهُ هُوَ اللهُ رَبِّي şeklindeki açılımını dipnotlarında i'rab açısından doğru tahlil etmelerine rağmen, meâlini yapmış oldukları izaha göre değil, رَبِّي yorumuyla 'İşte o, benim rabbim olan Allah'tır' şeklinde hatalı vermişlerdir. Bkz. Demirayak Kenan, Çögenli Sadi, *a.g.e.*, soldan sağa s. 2; ayetin i'rab tahlili için ayrıca bkz. *a.g.e.*, sağdan sola s. 4.

gerektiğini, (أنا **-Ene**) munfasıl zamirinin de (لكن **-Lâkinne**)'nin ismi kabul edilmesinin mümkün olmadığını söyler⁸.

III. İlgili Ayetin Meâlleri

Şimdi bu ayet hakkında yapılan çevirileri alfabetik sıraya göre meâllerden inceleyelim:

Abdülbâki Gölpınarlı

Fakat ben, Rabbim olan Allah'ı (inkar etmem)

Ahmet Tekin

Fakat ben iman etmiş olarak diyorum ki, O benim Rabbim Allah'tır.

Ali Bulaç

Fakat, O Allah benim Rabbimdir.

Diyanet İşleri Meâli

İşte O benim Rabbim olan Allah'tır.

Edip Yüksel

Bana gelince... O Allah benim Rabbimdir.

Elmalı Hüseyin - Dumlu Ömer

Fakat ben diyorum ki:

Ahmet Halit Yaşaroğlu

Ben o Allah'ın Tanrım olduğuna (itikat ederim)

A. Uğur

Fakat O Allah benim Rabbimdir.

Ali Özek Başkanlığında Heyet

Fakat O Allah benim Rabbimdir.

Diyanet Vakfı Meâli

Fakat O Allah benim Rabbimdir.

Elmalılı Hamdi Yazır

Lakin benim O Allah rabbim.

Fikri Yavuz

(Sen inanmıyorsun) O Allah benim Rabbimdir.

⁸ İbn Âşûr, *a.g.e.*, VII/323. Ancak el-Kisâi'den nakledilen bir diğer kıratıda o, لكن هو الله 'Fakat O Allah'tır' diye ve 'Ancak durum şu ki O Allah'dır, benim Rabbimdir' anlamında okuduğu, böylelikle لكن harfinin ismini içinde gizli kabul ettiği rivayet edilir. Bizim de dahil olduğumuz diğerleri ise كُنَّا şeklinde elif harfini isbat ederek okumuşlardır. el-Kisâi kendi kıraatini takdim-te'hir ile yorumlar. Bu durumda ayetin takdiri لكن الله هو ربي أنا 'Fakat Allah; O'dur, benim Rabbimdir' şeklinde olur. Bkz. el-Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an*, X/405, 1967, Kahire.

'O Allah benim Rabbimdir.'

Hamdi Döndüren

Fakat O Allah benim Rabbimdir.

H. S. Yeter

Fakat O Allah benim Rabbimdir.

Gültekin Onan

Fakat, O Tanrı benim rabbimdir.

İsmail Ferruh Efendi

Fakat (ben mümin ve muvahhidim) Allah Teâla benim Rabbimdir.

Mehmet Çakır

İkimizin de ortak Tanrısı Allah

Muhammed Esed

Bana gelince, [biliyorum ki] benim Rabbim Allah'tır.

Nusret Çam

Fakat o Allah Rabbimdir benim.

Sadi Irmak

Bana gelince Allah'ı Rabbim olarak tanırım.

Salih Parlak

Fakat O Allah benim Rabbim!

Hasan Basri Çantay

Sen (kafirsin) fakat ben (müminim) O Allah benim Rabbimdir.

Hasan Tahsin Feyizli

Fakat (ben inanıyorum ki), O Allah benim Rabbimdir.

İ.H. Baltacıoğlu

Bana gelince, Allah benim çalabımdır.

Mahmut Toptaş

Fakat O Allah benim Rabbimdir.

Mîr Muhammed Kerim

O Allah benim Rabbimdir.

Muhammed Hamidullah

Fakat O Allah Rabbimdir.

Ömer Nasuhi Bilmen

Lâkin (ben itikad ettim ki) O Allah benim Rabbimdir.

Salih Akdemir

O Rabbim olan Allahtır.

Suat Yıldırım

Fakat sen inkâr etsen de şunu bil ki benim Rabbim Al-

lah'tır.

Süleyman Ateş

Fakat O Allah benim Rabbimdir

Şeref Aziz Taha-Kemal

Çelik

İşte O benim Rabbimdir.

Yaşar Nuri Öztürk

Lâkin, o Allah benim Rabbimdir.

Şaban Piriş

Oysa, O Allah, benim Rabbimdir

Ümit Şimşek

Bana gelince O benim Rabbim olan Allah'tır.

IV. Sonuç-Değerlendirme

Belli başlı meâllerimizdeki anlamları naklettikten sonra kendi düşünce ve kanaatimizi ortaya koymak istiyoruz.

Dikkat edilecek olursa yukarıda takdim edilen meâllerin hemen hemen hepsinde bu ayetin manasını لَكِنَّهُ هُوَ اللَّهُ رَبِّي açılımını esas alarak, ana cümlelerin ismini هو zamiri olarak kabul etmişler, ardından gelen cümleyi de bu ismin haberi şeklinde teville genellemeyle: **'O, benim rabbim olan Allah'tır'** şeklinde vermişlerdir⁹. Oysa ayetin doğru nahvî tahlili ile karşımıza çıkan anlamı **'Fakat ben, Rabbi Allah olan o (kimse)'im'** şeklinde olmalıdır. Şimdi bu anlam ile yukarıdaki meâllerde sunulan anlam arasında fark olup olmadığı sorgulanacak olursa kanaatimize göre Kur'an'ın bu ayetle vermek istediği mesaja en muvafık olan anlamı takdim ettiğimiz bu şekilde olsa gerekir. Zira biz Kur'an'ın i'câzı gereği seçmiş olduğu her kelimesinin bir misyon, bir vazife taşıdığı kanaatindeyiz.

⁹ Yukarıdaki meâller içinde bu ifadeye en yakın meâlin cümlelerin öznesini mütekellim zamiri 'Ben'i esas alması açısından sadece Abdülbâki Gölpinarlı'nın 'Fakat ben, Rabbim olan Allah'ı (inkar etmem)' çevirisidir, diyebilirim. Ancak dikkat edilecek olursa bu çeviride de bizim takdim ettiğimiz *fakat ben, Rabbi Allah olan o (kimse)'im'* ifadesindeki verilmek istenen nokta vurgunun göz ardı edildiği anlaşılacaktır.

Dikkat edecek olursak **'O, benim rabbim olan Allah'tır'** ifadesinde cümlelerin öznesi Allah lafz-ı celâle esas alınmaktadır. Bu ifade **'Allah' benim Rabbim'dir'** veya zımnem **'Benim Rabbim Allah'tır'** hükümleriyle kayıtlanır.

'Fakat ben, Rabbi Allah olan o (kimse)'im' ifadesinde ise cümlelerin öznesi mütekellim zamiri **'Ben'** esas alınmaktadır. Bu ifade yukarıdaki takdim ettiğimiz **'Allah' benim Rabbim'dir'** veya zımnem **'Benim Rabbim Allah'tır'** hükümlerini içermekle birlikte ayrıca Efendimiz (sallallahu aleyhi ve selem)'in şirke karşı duruşuna da işaret etmektedir. Bu ifadenin hemen ardından gelen ayetin fasılasındaki **وَلَا تُشْرِكْ بِرَبِّي أَحَدًا** *'Rabbime herhangi biriyle şirk koşmam'* cümlesinin faili de mütekellim sigası **أنا** *'Ben'* olması da takdim ettiğimiz bu anlamı doğrulamaktadır.

Ayetin bu şekilde ifade tarzı ayrıca Allah (c.c.)'in mutlak ilah/yaratıcı olduğunu perçinleyen bazı vurgulamaları ihtiva etmektedir.

Öncelikle ayeti, i'râbî tahlili göz önünde bulundurularak sondan başa doğru çevirecek olursak, **'Allah rabbimdir.'** **'O Rabbim Allah (olan)'dır.'** **'Ben O Rabbi Allah olan (kimse)'im.'** gibi üç ayrı isim cümlesi ile vurgu yapıldığını görürüz.

Ardından **لَكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي** cümlesinde yer alan ve kendisine dikkat çekmek için kullanılan **هُوَ** *'şey'* zamiri cümleye vurgu katmaktadır.

Üçüncü olarak **الله ربي** **'Allah rabbimdir.'** ifadesindeki müsned ve müsnedun ileyhin marife gelmesi ile ayrı bir vurgu yapılmıştır.

Dördüncü olarak **'Fakat ben, Rabbi Allah olan o (kimse)'im'** ifadesi ile muhataba izafi kasr yapılarak **'Ben senin gibi Rabbime şirk koşmam'** vurgusu yapılmıştır.

Son olarak yukarıda da zikrettiğimiz gibi ayetin fasılasındaki **وَلَا تُشْرِكْ بِرَبِّي أَحَدًا** *'Rabbime herhangi biriyle şirk koşmam'* cümlesi ile de anlamı tamamlayıcı son vurgu yapılmaktadır.